

Anna Zielińska
Biblioteka Uczelni Łazarskiego

Nie wiesz, jak utrudnić życie czytelnikowi... nie dbaj o zawartość swojego katalogu...

Streszczenie: *Artykuł dotyczy kwestii jakości katalogu bibliotecznego, który jako baza danych powinien się charakteryzować kompletnością, poprawnością, spójnością i aktualnością. Omówiono podstawowe elementy katalogu, takie jak opisy bibliograficzne, indeksy oraz sposób prezentacji zbiorów za pomocą OPAC-a. Podano przykłady katalogów z zagranicznych i polskich bibliotek, m.in. Biblioteki Uczelni Łazarskiego.*

Słowa kluczowe: *katalogi biblioteczne, bazy danych, jakość baz danych, indeksy, opisy bibliograficzne, OPAC*

Katalog to dla użytkowników bibliotek podstawowe źródło informacji o zasobach biblioteki, miejscu ich przechowywania i dostępności. Dla bibliotekarzy jest narzędziem komunikowania się z użytkownikiem — poprzez sposób prezentowania informacji o zbiorach, doborze prezentowanych dokumentów, sposobie i jakości ich opracowania. Od kilku lat obserwuje się rozwój systemów bibliecznych, które stają się coraz bardziej złożone, rozbudowane i wyrafinowane. Dostawcy oprogramowania bibliotecznego prześcigają się w rozwijaniu funkcjonalności wyszukiwarek zintegrowanych, które umożliwiają użytkownikom przeszukiwanie wszystkich (lub prawie wszystkich) zasobów biblioteki w sposób analogiczny do szukania w Google. Jednakże zakup takiego oprogramowania przekracza możliwości finansowe większości bibliotek; dla nich długo jeszcze podstawowym źródłem informacji o zbiorach będzie „tradycyjny” katalog on-line (OPAC). Jakość katalogu bibliotecznego bezpośrednio wpływa na poziom świadczonych przez bibliotekę usług, dlatego warto dbać o wszystkie elementy, jakie się na niego składają.

Wszystko zaczyna się od danych, czyli o jakości bazy danych

Katalog biblieczny to narzędzie, które w sposób skuteczny i sprawny umożliwia użytkownikowi znalezienie poszukiwanej informacji, jej jednoznaczną identyfikację, oraz dostarcza informacji o sposobie jej otrzymania (niezależnie czy będzie to dokument drukowany, elektroniczny, dźwiękowy, czy ikonograficzny). Interfejs, którym użytkownik posługuje się podczas wyszukiwania informacji o zbiorach, jest tak właściwie stroną internetową relacyjnej bazy danych, w której zapisane są m.in. dane bibliograficzne, dane o egzemplarzu, pliki graficzne, linki. To właśnie jakość bazy danych ostatecznie będzie decydowała o przydatności i sprawnym działaniu całego systemu informacyjno-wyszukiwawczego oraz efektywności wyszukiwania informacji.

Termin *jakość bazy danych* można scharakteryzować następująco: [...] *pojęcie jakości bazy danych może oznaczać zarówno jakość oprogramowania tworzącego bazę, czyli jakość narzędzia dostarczonego przez określonego producenta, jak i jakość konkretnej aplikacji stworzonej przy użyciu tych narzędzi, a w szczególności jakość danych zawartych w tej bazie danych*¹. O jakości bazy danych najlepiej informuje nas jakość informacji, jakie można wyszukać za jej pomocą. Dane wysokiej jakości charakteryzują się: kompletnością, poprawnością, spójnością i aktualnością. Kompletność możemy rozumieć jako poziom wypełnienia rekordów danymi, poprawność danych — zgodność zawartych w bazie informacji ze stanem faktycznym, spójność danych — prawidłowe powiązania między parametrami, aktualność — utrzymanie zgodności ze stanem faktycznym.

Ważną rolę w procesie wprowadzania danych do bazy pełni osoba opracowująca dokumenty (dobry kataloger = dobre dane); warto mieć świadomość, jak jakość pracy katalogerów wpływa na praktyczny aspekt działania katalogu bibliotecznego. Kompletność danych to nic innego jak rzetelne przeniesienie wszystkich informacji o dokumencie (zgodnie z obowiązującymi przepisami i normami) do pól zapisu bibliograficznego w systemie. Szczególnie należy zwrócić uwagę na odmienne warianty tytułów, serie wydawnicze, często umieszczane przez wydawców w przedmowach lub na stronie redakcyjnej. Ważne jest także dodanie dodatkowych danych do wyszukiwania (np. odnalezionych w dokumencie różnych form zapisu) do kartoteki haseł wzorcowych. To także wypełnienie „nieobowiązkowych” pól rekordu bibliograficznego, np. wprowadzenie uwagi o przeznaczeniu czytelniczym, finansowaniu, nagrodach (jeśli taka informacja znajduje się na dokumencie).

Poniżej przedstawiony został przykład zapisu bibliograficznego, w którym pominięto hasła dodatkowe dla drugiego wydawcy (rys. 1). Dodanie hasła wymagało wcześniejszej modyfikacji rekordu wzorcowego, czyli dodania kolejnej wersji nazwy wydawcy. Łatwiej i szybciej było „nie zauważyć” konieczności modyfikacji hasła, ale czy na pewno skorzysta na takim postępowaniu użytkownik?

---

¹ JANICKI, W. Jakość bazy. *Automatyka* [on-line]. 2005, t. 9, z. 3, s. 783 [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://journals.bg.agh.edu.pl/AUTOMATYKA/2005-03/Auto50.pdf>.

Tytuł	Osnovi svobody ob'ednuvatisá ta princip samovrádnosti v konstitucijnomu pravi Pol'shi i Ukraini / [red. Volodimir Šapoval et al. ; tł. Irina Kiričenko, Irena Šostak-Kovalčik] ; Pol's'ko-Ukraíns'kij Klub Konstitucionalistiv, Viša Škola Prava i Administracij Žešov-Peremišel.	
Inny tytuł	Tyt. oryg.: Podstawy wolności zrzeszania się oraz zasada samorządności w prawie konstytucyjnym Polski i Ukrainy	
Adres wydawniczy	Žešov ; Peremišel : Viša Škola Prava i Administracij : Drukarnia Wydawnictwo RS Druk, 2013.	
Opis fizyczny	260 s. ; 23 cm.	
Uwaga	Tekst.	Hasło dodatkowe RS Druk. Wydawca
Uwaga	Tyt. oryg.	Hasło dodatkowe Wyższa Szkoła Prawa i Administracji (Przemysł). Wydawca
Uwaga	Bibliog.	
ISBN	978-83-63666-65-1	
Hasło dodatkowe	Šapoval, Volodimir Nikolajovič (1948-). Red.	
Hasło dodatkowe	Kiričenko, Írina. Tł.	
Hasło dodatkowe	Šostak-Kovalczyk, Irena. Tł.	
Hasło dodatkowe	RS Druk. Wydawca	

W Viša Škola Prava i Administracij, Peremišel.
W Viša Škola Prava i Administracij Žešov-Peremišel.

Rys. 1. Przykład pominięcia hasła dla wydawcy w zapisie bibliograficznym książki.
Źródło: *Katalog NUKAT* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w: <http://katalog.nukat.edu.pl/lib/item?id=chamo:3000028&theme=test>.

Poprawność danych to przede wszystkim dbałość o kartotekę haseł wzorcowych. Tylko ujednolicone hasła wzorcowe umożliwią jednoznaczną identyfikację autora, instytucji, wydawcy. Czytelnik, wyszukując w bazie, może się posługiwać hasłami w takiej formie, w jakiej znajdzie je w dokumencie. Zapewnią to dodawane do rekordu hasła w kartotece wzorcowych wszystkich jego wystąpień. Jest to istotny problem szczególnie przy ustalaniu właściwej kolejności „imię — nazwisko” autorów narodowości arabskiej, chińskiej czy np. tamilskiej. To także właściwe użycie haseł w rekordzie bibliograficznym, np. jeżeli hasło autorskie zamiast w polu 700 (hasło dodatkowe — nazwa osobowa) umieścimy w polu 100 (hasło główne — nazwa osobowa), to nie tylko nasza baza będzie bazą niskiej jakości, ale i informacja dla użytkownika będzie informacją zafałszowaną. Mimo że w indeksie wyszukiwawczym oba te hasła zejdą się w jednym miejscu, to zmylimy użytkownika, dodając w polu hasła głównego, gdzie dodajemy nazwisko autora, nazwisko redaktora czy tłumacza.

Spójność danych, to relacje między określonymi parametrami, czyli np. właściwe i konsekwentne stosowanie wskaźników. Nie wszystkie systemy są wyposażone w mechanizmy walidacji sprawdzające poprawność ich użycia. Może to prowadzić np. do błędnych relacji między polem haseł osobowych a polem tytułu i oznaczenia odpowiedzialności.

Ostatnim bardzo ważnym parametrem świadczącym o wysokiej jakości bazy danych jest jej aktualność. Możemy ją osiągnąć tylko poprzez zapewnienie sprawnych mechanizmów uaktualniania danych. Aktualizacja danych obejmuje modyfikację haseł w kartotece haseł

wzorcowych — zmianom mogą podlegać: daty urodzin i śmierci, dopowiedzenia szczegółowo charakteryzujące hasło, dopisanie nowych form wyszukiwawczych (tropy). Modyfikacja rekordów bibliograficznych to np. dodanie nowych haseł przedmiotowych, modyfikacja już istniejących, aktualizacja po korekcie błędów.

Należy stale dbać o jakość i spójność danych: konsekwentnie przestrzegać procedur tworzenia opisów bibliograficznych, dokładnie przejrzeć katalogowany dokument, rzetelnie przenieść wszystkie informacje do bazy. Dbać o kompletność i poprawność danych już na etapie ich wprowadzania oraz stale monitorować ich aktualność.

Bardzo dobrym rozwiązaniem problemu jakości danych może być przystąpienie biblioteki do Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT. Zwłaszcza pełna współpraca z NUKAT, oparta na współkatalogowaniu, zapewni bibliotece dostęp do kartoteki haseł wzorcowych oraz danych bibliograficznych sprawdzonych i wysokiej jakości. Udostępnione przez centrum mechanizmy kontroli i aktualizacji zapewnią naszym danym kompletność, poprawność i aktualność. Biblioteki współpracujące z NUKAT mają możliwość, w ramach projektu NUKAT — Autostrada Informacji Cyfrowej, dokonać konwersji własnych opisów bibliograficznych i rekordów KHW na rekordy pobrane z katalogu centralnego.

To dane budują opis bibliograficzny

Podstawowym budulcem katalogu bibliotecznego jest opis bibliograficzny — czyli uporządkowany zespół danych o dokumencie umożliwiający jego jednoznaczną identyfikację. Zasady tworzenia opisów bibliograficznych regulują polskie normy, przepisy katalogowania oraz zasady i procedury Centrum NUKAT (dla bibliotek współkatalogujących). Tworząc zapis bibliograficzny dokumentu, spróbujmy się przez chwilę zastanowić, jakie elementy poza obowiązkowymi możemy do niego dodać tak, aby był on przyjazny i czytelny dla naszych użytkowników. Poniżej przedstawiony został przykład opisu bibliograficznego książki zaczerpnięty z Harvard Library (rys. 2).

Title:	Zhongguo mei hua pin zhong tu zhi / Chen Junyu zhu bian. 中国梅花品种图志 / 陈俊愉主编.
Edition:	Di 1 ban. 第1版.
Published:	Beijing : Zhongguo lin ye chu ban she, 2010. 北京 : 中国林业出版社, 2010.
Description:	[7], 208 p., [6] p. of plates : col. ill., facsimiles ; 31 cm.
Contents:	Di 1 zhang. Zhongguo mei de ying yong yu zai pei jian shi — di 2 zhang. Zhong zhi zi yu an — di 3 zhang. Zi ran fen bu yu zai pei fen bu — di 4 zhang. Gu mei yu ming mei — di 5 zhang. Guo ji zai pei zhi wu ming ming fa gui yu mei hua pin zhong "er yu an fen lei" — di 6 zhang. Mei pin zhong guo ji deng lu — di 7 zhang. Mei zhi sheng tai xi xing yu pin zhong sheng wu xue te xing — di 8 zhang. Pin zhong xing zhuang ji zai biao zhun — di 9 zhang. Mei hua pin zhong fen zi yan jiu ji qi he xin zhong zhi gou jian — di 10 zhang. Mei hua pin zhong ji zai — Can kao wen xian — Suo yin 1 — Suo yin 2 — Gan xie lu — Fu lu — Ba. 第1章. 中国梅的应用与栽培简史 — 第2章. 种质资源 — 第3章. 自然分布与栽培分布 — 第4章. 古梅与名梅 — 第5章. 国际栽培植物命名法规与梅花品种"二元分类" — 第6章. 梅品种国际登录 — 第7章. 梅之生态习性与品种生物学特性 — 第8章. 品种性状记载标准 — 第9章. 梅花品种分子研究及其核心种质构建 — 第10章. 梅花品种记载 — 参考文献 — 索引1 — 索引2 — 感谢录 — 附录 — 跋.
Other title:	Title on preface page also in English: Chinese mei flower cultivars in color
Notes:	Contains information on 318 mei flower cultivars. First published in 1989. Includes bibliographical references (p. 188-193) and index.
Subject:	Flowering plums — China.
Keyword subject:	Zhongguo fang zhi 中国方志
Authors:	Chen, Junyu, 1917-

Rys. 2. Opis bibliograficzny z katalogu Harvard Library.
Źródło: *Katalog Harvard Library* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w:
http://hollis.harvard.edu/primo_library/.

Spójrzmy na niego tak, jak widzi go użytkownik. Po pierwsze opis jest prezentowany równolegle w dwóch zapisach: za pomocą transkrypcji oraz znaków pisma chińskiego. Na jednym poziomie opisu znajdują się informacje o lokalizacji i możliwości zamówienia książki, jej zawartości, serii, wydaniu, dodatkowe punkty dostępu (hasła autorskie, odmienne formy tytułu)².

Taki zapis bibliograficzny nie pozostawia żadnych wątpliwości co to tego, z jakim dokumentem mamy do czynienia, użytkownik może posługiwać się podczas wyszukiwania zarówno znakami pisma oryginalnego, jak i transkrypcją/transliteracją. Dostaje także pełną informację o zawartości dokumentu (może to być abstrakt, spis treści, adnotacja o przeznaczeniu czytelniczym), jego lokalizacji i możliwości zamówienia. Dodatkowo wszystkie elementy opisu bibliograficznego są przeszukiwalne (opcja wyszukaj w całym rekordzie), istnieje także możliwość generowania na podstawie ich zawartości dodatkowych indeksów wyszukiwawczych.

Katalogowanie w języku oryginału jest dopuszczalne w polskich normach, ograniczeniem były jak dotąd możliwości naszych systemów bibliotecznych w zakresie kodowania i pre-

² Pełny opis bibliograficzny jest dostępny pod adresem:
<http://hollis.harvard.edu/?q=ex-Everything-1.0:%22%20LinkA%E2%80%99ertai%20yu%20yan%20yuan%20yin%20he%20xie%20yan%20jiu%22+>.

zencacji znaków z alfabetów innych niż łaćińskie. Format MARC obsługuje równoległość zapisu za pomocą pola 880. Opisy bibliograficzne sporządzone równolegle w dwóch językach nie są już czymś unikalnym, znajdujemy opisy, których wszystkie elementy są konsekwentnie prezentowane w języku oryginału (z dokumentu) i w formie transliterowanej (zgodnie z obowiązującą w danym państwie normą). Użytkownicy mogą wyszukiwać informację w języku, który znają, w języku, jaki jest prezentowany w dokumencie, bez konieczności znajomości zasad transliteracji/transkrypcji. Nie możemy też zapominać, że język łaćiński nie jest językiem dominującym, a większość populacji posługuje się odmiennymi językami i alfabetami.

Poniżej przedstawiono wynik przykładowego wyszukania książki w WorldCat. Po wpisaniu w okno dialogowe tytułu w alfabecie cyrylicznym (rys. 3) został zwrócony tylko jeden zapis bibliograficzny, z Bawarskiej Biblioteki Państwowej (Bayerische Staatsbibliothek). Zastosowanie odmiennych zasad transliteracji/transkrypcji utrudnia użytkownikom dotarcie do wszystkich zapisów bibliograficznych dokumentu.

Хроніка Беларускай Імагалогія Беларусі XII - XVIII стст. / Chronika Belaj Rusi : imahalohija Belarusi XII - XVIII stst.

Author: Белья, Аляксей в. ; [Ales' Bely](#)

Publisher: "Інбелкульт" Smalensk : "Inbelkul't", 2013.

Edition/Format: Book : Belarusian : 2. vyd., papraŭil. i dapoŭn

Database: WorldCat

Rating: ☆☆☆☆ (not yet rated) 0 with reviews - Be the first.

Subjects: [Belaja Rus' \(Begriff\)](#)

More like this: [Similar items](#)

Library

- [Bayerische Staatsbibliothek](#)
Bavarian State Library (BSB)
München, D-80539 Germany

Rys. 3. Książka wyszukana w WorldCat przy użyciu cyrylicy.

Źródło: *WorldCat* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w: http://www.worldcat.org/title/chronika-belaj-rusi-imahalohija-belarusi-xii-xviii-stst/oclc/859427360&referer=brief_results.

Wyszukiwanie według numeru ISBN zwróciło jeszcze jeden zapis bibliograficzny książki, zlokalizowany w naszym kraju i dodany do WorldCat przez Centrum NUKAT (rys. 4).

Hronika Belaj Rusi : ìmagalogiâ Belarusi XII-XVIII stst

Author: [Ales' Bely; Aleg Uladzimiravič Lickevič; Ìnstytut belaruskaj kul'tury.](#)

Publisher: Smalensk : Ìnbelkul't, 2013.

Edition/Format: Book : Belarusian : 2-e vyd., papraül. ì dapoñ

Database: WorldCat

Rating: (not yet rated) 0 with reviews - Be the first.

Library

1. [NUKAT, Union Catalog of Polish Research Libraries](#)
Libraries in Poland: Białowieża; Białystok; Bydgoszcz; Dąbrowa Górnicza; Gdańsk;
Gdynia; Gliwice; Katowice; Kielce; Kraków; Lublin; Łódź; Olsztyn; Opole; Poznań;
Siedlce; Słupsk; Szczecin; Szczytno; Tamów; Toruń; Warszawa; Wejherowo;
Wrocław
Warsaw, 00-312 Poland

Rys. 4. Ta sama książka wyszukana w WorldCat przy użyciu nr ISBN.

Źródło: *WorldCat* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w: http://www.worldcat.org/title/hronika-belaj-rusi-narys-gistoryi-adnoj-geograficnej-nazwy-chronicon-russiae-albae/oclc/749555787&referer=brief_results.

Dodanie cyrylicy (a także innych znaków alfabetów niełacińskich) nie musi być dużym obciążeniem dla osoby katalogującej. Wykorzystajmy dostępne narzędzia informatyczne dla usprawnienia sobie pracy. W internecie na stronie wydawnictwa ushuaia.pl³ znajdziemy bardzo przydatne narzędzie do transliteracji/transkrypcji znaków pisma niełacińskiego na alfabet łaćiński. Transliteracja cyrylicy jest zgodna z obowiązującą normą PN-ISO 9:2000. Pamiętajmy tylko, aby nigdy nie przeklejać treści do bazy danych bezpośrednio ze stron internetowych lub Worda. Aby uzyskać „czysty” tekst, wykorzystajmy proste narzędzie, jakim jest Notatnik, przekopiujemy do niego tekst przed skopiowaniem go do opisu bibliograficznego. Bardziej zaawansowani informatycznie katalogerzy mogą w podobny sposób korzystać z programu Notepad++. Zapewne nie jest to jedyny dostępny w sieci konwerter; można również rozważyć dodanie podobnie działającego narzędzia bezpośrednio do systemu bibliotecznego i ustalić możliwość jego realizacji z dostawcą oprogramowania.

Opisy bibliograficzne, indeksy budują kompletny katalog

Kolejnym elementem wpływającym na jakość naszych katalogów jest jego kompletność. Może się to sprowadzać do podjęcia decyzji, jakie typy dokumentów będziemy katalogować oraz jaką przyjmujemy politykę opracowania zbiorów. Obecnie żadna z dostępnych na rynku wyszukiwarek zintegrowanych nie scala wyników wyszukiwania wszystkich dostęp-

³ *Ushuaia.pl* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://www.ushuaia.pl/transliterate/>.

nych w bibliotekach dokumentów, wspólną integracją nie są np. objęte bazy prawnicze, takie jak Legalis czy InforLex. Oczywiście ich przewaga nad „tradycyjnym” katalogiem jest niepodważalna, ale możemy poprawić kompletność dostarczanych użytkownikom informacji, opracowując dokumenty, na które szczególnie chcemy zwrócić ich uwagę. Mogą to być polecane przez wykładowców książki lub czasopisma z baz prawniczych (link z pola 856 odeśle użytkownika bezpośrednio do pełnego tekstu). Także — teczki z materiałami dydaktycznymi dla studentów przygotowane przez wykładowców, rozdziały w książkach, artykuły, prace podyplomowe. Dodając do opisu, lokalnie, pole uwag z informacją o afiliacji, można wykorzystać nasz katalog do stworzenia bazy dorobku naukowego uczelni. Dodatkowo dane dobrej jakości będą mogły być w przyszłości wyeksportowane z bazy danych np. do Polskiej Bibliografii Naukowej.

Możemy tworzyć skrócone opisy książek zamówionych, zgłoszonych do zakupu przez użytkowników, co zapewni nam informację o statusie gromadzonych materiałów w przypadku, kiedy nasz system biblioteczny nie ma wbudowanego oddzielnego modułu gromadzenia. Możliwość wykorzystania katalogu i bazy danych można mnożyć; ważne jest, aby się zastanowić, jak możemy je wykorzystać do poprawy jakości naszych usług i wybrać najbardziej nam odpowiadające.

O skutecznym przeszukiwaniu katalogu i w efekcie dotarciu do potrzebnych informacji decydują także dobrze skonfigurowane indeksy. Tematyka tworzenia języków haseł przedmiotowych, konfigurowania indeksów wyszukiwawczych jest tak rozległa, że zasługuje na oddzielne opracowanie. Powinniśmy jednak pamiętać, że z naszego katalogu korzystają różni użytkownicy, także nieznający języka polskiego. Dla nich indeks zbudowany w oparciu o hasła przedmiotowe w języku polskim jest mało przydatny. Możemy temu zaradzić, dodając możliwość wyszukiwania np. w języku angielskim, znanym przez większość naszych czytelników. W Bibliotece Uczelni Łazarskiego książki, a częściowo także inne rodzaje dokumentów, mają dodawane swobodne słowa kluczowe. Jest to indeks tworzony przez bibliotekarzy, regulowany wewnętrznymi zasadami. Do wszystkich książek obcojęzycznych dodawana jest charakterystyka rzeczowa w języku angielskim, stopniowo planujemy uzupełnić opisy wszystkich dokumentów w językach innych niż polskie. Dodając słowa w języku angielskim, zwiększamy możliwość dotarcia do dokumentów na dany temat wszystkim naszym użytkownikom.

Katalog to strona internetowa bazy danych

Ostatnim etapem poprawy jakości katalogu jest przyjrzenie się sposobowi prezentacji zbiorów za pomocą OPAC-a. Katalog on-line to strona internetowa naszej bazy danych: tak jak dbamy o zawartość strony WWW biblioteki, wygląd prezentowanych na niej treści, tak samo powinniśmy zadbać o przyjazny dla użytkowników wygląd naszych OPAC-ów. Można np. zapoznać się z wynikami badań przeprowadzonych przez firmę Norman Nielsen Group, zajmującą się zawodowo badaniem użyteczności i funkcjonowania serwisów internetowych⁴. Część zasad obowiązujących podczas projektowania witryn internetowych

⁴ SKÓRKA, S. Najpierw użytkownik, potem technologia – czyli zadania architekta informacji w bibliotece. W: *E-Lis* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://eprints.rclis.org/14230/1/skorka-n.pdf>.

można, a nawet należy wykorzystać do doskonalenia katalogu on-line. M. Małaczek przywołuje pięć aspektów użyteczności zdefiniowanych przez J. Nielsena:

- *Łatwość uczenia się: interfejs powinien umożliwić użytkownikom, którzy po raz pierwszy znaleźli się na witrynie, szybką naukę poruszania się i wykonywania podstawowych czynności.*
- *Efektywność użycia: interfejs powinien być tak zaprojektowany, by umożliwił szybką realizację zadań w przypadku bardziej zaawansowanych użytkowników.*
- *Łatwość w zapamiętaniu obsługi: projektowany interfejs powinien wspierać użytkownika, by ten mógł zapamiętać, w jaki sposób go użyć powtórnie.*
- *Eliminacja błędów: interfejs powinien być zaprojektowany tak, by była możliwość szybkiej eliminacji błędów.*
- *Satysfakcja: używanie interfejsu powinno być satysfakcjonujące i przyjemne*⁵.

Zgodnie z tymi zasadami katalog on-line powinien charakteryzować się prostotą i użytecznością, czemu sprzyjają przejrzysty i czytelny układ prezentowanych treści, budowa aparatu informacyjno-wyszukiwawczego, wykorzystanie aplikacji zewnętrznych. Przykład z katalogu University of Southern California (rys. 5) spełnia wszystkie te kryteria.

Item Details

Communicating across cultures

Author: Dignen, Bob.
Publisher: Cambridge University Press.
Pub date: 2011.
Personal author: Dignen, Bob.
Series: (Cambridge professional English.)
Subject: Business communication.
Subject: Interpersonal communication.
Subject: Intercultural communication.
Subject: Cultural awareness.
Series: Cambridge professional English.
ISBN: 9780521181983
Item info: 2 copies or volumes available at Leavey.
Permalink: <http://library.usc.edu/uhtbin/cgiirsi/x/0/0/5?searchdata1=3699136{CKEY}>

Communicating Across Cultures is an innovative short course for learners of business English who want to function effectively in an international environment by developing their intercultural skills in English. Drawing on inspirational advice from leading figures in the world of cross-cultural communication, Communicating Across Cultures cover ... (to read more see "A Look Inside")

LEAVEY

	Copy	Holds	Loan Period	Location
HM1211 .D54 2011	1	NONE	4WK/SEMSTR	BOOKSTACKS: area containing books, periodicals, serials
HM1211 .D54 2011 CD	1	NONE	4WK/SEMSTR	CIRC-DESK: Shelving area behind the Circulation Desk

Rys. 5. Przykładowy opis bibliograficzny z USC (University of Southern California).
Źródło: *Katalog UCS Libraries* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w:
<https://library.usc.edu/uhtbin/cgiirsi/x/0/0/5?searchdata1=3699136{CKEY}>.

⁵ MAŁACZEK, M. Projektowanie i budowa witryn internetowych z wykorzystaniem zasad użyteczności sieci. W: *e-Informatyka.pl* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: http://www.e-informatyka.pl/wiki/Projektowanie_i_budowa_witryn_internetowych_z_wykorzystaniem_zasad_u%C5%BCyteczno%C5%9Bci_sieci.

Przykładowy opis bibliograficzny ma dobrze opisane etykiety pól, jest wzbogacony o informację o zawartości publikacji, przejrzysty układ treści. Wszystkie najważniejsze informacje użytkownik odnajduje przy pierwszym spojrzeniu na ekran (skanowanie treści). Na szczególną uwagę zasługuje opisowa lokalizacja dokumentu: Shelving area behind the Circulation Desk oraz mapa dojazdu do biblioteki wygenerowana z GoogleMaps.

Katalog powinien być intuicyjny w obsłudze, co uzyskamy przez konsekwentne i niezmiennie rozmieszczanie poszczególnych elementów katalogu (w tym kompatybilność użytych wersji językowych). Polecenia dla użytkowników, oznaczenie przycisków, indeksy wyszukiwawcze, muszą być opisane w sposób zrozumiały dla czytelnika.

Opis formalny	<u>HASŁO GŁÓWNE:</u> Michałowska, Małgorzata.
Szablon z etykietami WWW	<u>TYTUŁ:</u> Aktywność zawodowa ludności : sposoby określania i pomiaru / Małgorzata Michałowska.
MARC	<u>ADRES WYDAW.:</u> Warszawa : Szkoła Główna Planowania i Statystyki, 1982.
Related entry	<u>OPIS FIZ.:</u> 103 s. ; 24 cm. <u>SERIA:</u> Monografie i Opracowania / Szkoła Główna Planowania i Statystyki ; 120 <u>ZAWIERA:</u> Bibliogr. s. 98-103.
Items available on-site only	
Call number	Status
Pcz. 0766P/120	Item is not available to 11/07/2014

Rys. 6. Przykład angielskiej wersji językowej katalogu OPAC z polskiej uczelni wyższej.

Źródło: *Katalog Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w:

https://opac.ur.edu.pl/cgi-bin/wspd CGI.SH/wo2_opbib.p?

[ID1=DNLNLFMQMGNFCHPLRNM&In=gb&RODZAJ=1&ID=418657&widok=26&N1=W8979700&N2=1&N3=26&N4=KHW&HN1=262501608860&HN2=1&HN3=262501608870](https://opac.ur.edu.pl/cgi-bin/wspd CGI.SH/wo2_opbib.p?ID1=DNLNLFMQMGNFCHPLRNM&In=gb&RODZAJ=1&ID=418657&widok=26&N1=W8979700&N2=1&N3=26&N4=KHW&HN1=262501608860&HN2=1&HN3=262501608870).

Powyżej przedstawiono przykład złej praktyki, zastosowany w jednym z bardziej popularnych w naszym kraju systemów bibliotecznych (rys. 6). W angielskiej wersji językowej katalogu niestety brak tłumaczenia etykiet na język angielski, co bardzo ogranicza zasób informacji dostępny dla użytkowników nieposługujących się językiem polskim. Zresztą i dla polskojęzycznego czytelnika takie sformułowania, jak opis formalny czy szablon z etykietami WWW (które nigdzie nie odsyłają), będzie mało zrozumiałe.

Podobnie ważne jest jednoznaczne i niebudzące wątpliwości czytelnika nazwanie indeksów wyszukiwawczych. Czy czytelnik będzie potrafił odkryć, czym różni się indeks „autorzy — słowa kluczowe” od „autorzy (nazwy) — słowa kluczowe”, „Sygnatura” od „Sygnatura (nr kontrolny)”? Jakie wyszukiwanie można zrealizować, korzystając z indeksu „Podkatalog” czy „Klucz autorski”? Jednocześnie należy zwrócić uwagę na liczbę przygotowanych dla użytkownika indeksów: jeśli chcielibyśmy opracować plik z pomocą, to byłyby to tak ob-

szerny dokument, że większość czytelników mogłaby mieć trudności z zapoznaniem się z nim w całości. Katalogi on-line, podobnie jak strony internetowe, powinny odznaczać się prostotą. Należy ograniczać nadmiar informacji, usuwać zbędne funkcje, a pozostałe elementy zorganizować w przemyślany sposób. Pamiętajmy: pierwsza i najbardziej znana zasada Steva Kruga (autorytet w dziedzinie badania użyteczności i funkcjonalności stron internetowych), to — „nie każ mi myśleć”⁶.

Ważne też, aby dostępne wersje językowe były ze sobą kompatybilne. Poniżej przykład indeksów w wersji polskiej i angielskiej katalogu (rys. 7). Widać znaczną rozbieżność w liczbie dostępnych kryteriów wyszukiwawczych w obu wersjach językowych. Powstaje pytanie, jeśli w angielskiej wersji katalogu jest to liczba wystarczająca, to może w polskiej wersji jest za dużo kryteriów do wyboru?

Wypełnij interesujące Cię pola i kliknij strzałkę, aby rozpocząć wyszukiwanie:

Szukaj wg:

autorzy - s ł o w a k l u c z o w e   AND   ↗

autorzy (nazwy) - s ł o w a k l u c z o w e   AND   ↘

tytu ł y - s ł o w a k l u c z o w e   AND   ↘

autorzy - s ł o w a k l u c z o w e

autorzy - s ł o w a k l u c z o w e

autorzy (nazwy) - s ł o w a k l u c z o w e

tytu ł y - s ł o w a k l u c z o w e

has ł a p r e d m i o t o w e - s ł o w a k l u c z o w e

has ł a p r e d m i o t o w e (j. a n g i e l s k i)

has ł a p r e d m i o t o w e (j. f r a n c u s k i)

ISBN

ISSN

numery norm

międzynarodowa klasyfikacja norm ICS

sygnatury

ogólny indeks s ł ó w k l u c z o w y c h

numer kontrolny

(line):

ie. Mozesz również sortować rezultat.

Search the library catalog. Fill in at least one field. The more words you :

General keyword: ↗

Subject keyword:

Author keyword:

Author (name) keyword:

Title keyword:

Series keyword:

Rys. 7. Przykład niekompatybilnych wersji językowych katalogu.

Źródło: *Katalog Biblioteki Politechniki Poznańskiej* [on-line], [dostęp 8.05.2015].

Dostępny w: <http://pp-hip.pfsl.poznan.pl/ipac20/ipac.jsp?>

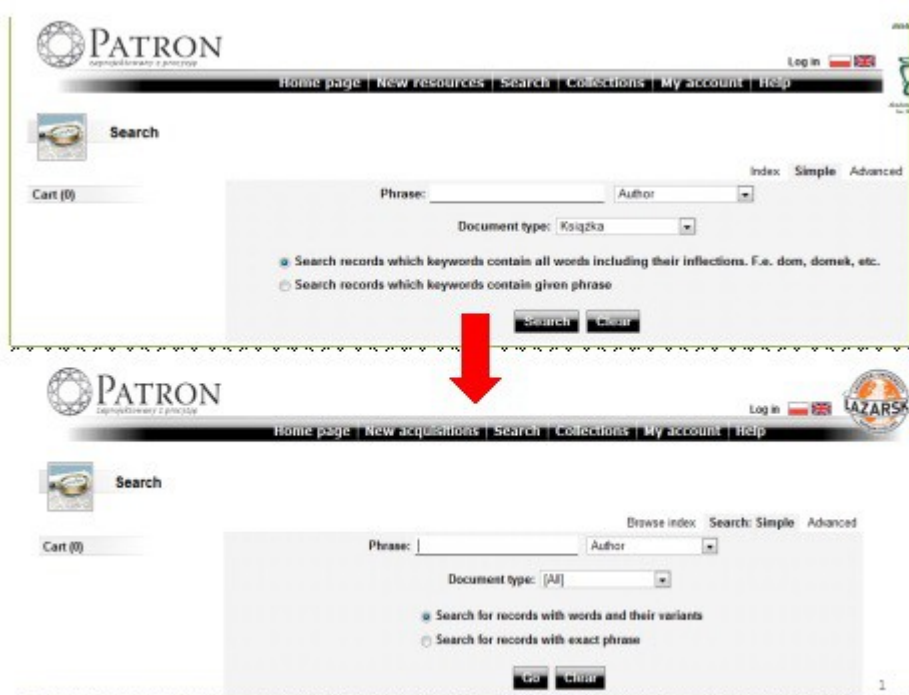
[session=R43107645446C.25757&profile=bpp&menu=search&submenu=power&ts=1431076458983](http://pp-hip.pfsl.poznan.pl/ipac20/ipac.jsp?session=R43107645446C.25757&profile=bpp&menu=search&submenu=power&ts=1431076458983).

Za wygląd stron internetowych odpowiadają m.in. arkusze stylów i pliki konfiguracyjne. Warto zapoznać się z możliwościami ich modyfikacji, tak aby jak najpełniej wykorzystać

⁶ SKÓRKA, S., dz. cyt.

możliwości naszych systemów w zakresie prezentacji treści. Większe zmiany w wyglądzie katalogu on-line połączone ze zmianami funkcjonalnymi mogą być przeprowadzone tylko przez dostawcę oprogramowania. Warto więc zarezerwować na ten cel środki finansowe w budżecie biblioteki, skoro w sposób znaczący może on poprawić funkcjonalność naszego systemu. Część modyfikacji może dokonać bibliotekarz systemowy lub informatyk współpracujący z biblioteką, w granicach dostępnych mu uprawnień.

Poniżej przykład modyfikacji katalogu OPAC w Bibliotece Uczelni Łazarskiego, pracującej w systemie Patron firmy MOL (rys. 8).

Rys. 8. Porównanie wersji katalogu OPAC dostarczonego przez dostawcę oprogramowania ze zmianami dokonanymi w Bibliotece Uczelni Łazarskiego.

Źródło: *Katalog Biblioteki Uczelni Łazarskiego* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w: <http://www.biblioteka.lazarski.pl/Opac4/>.

Układ graficzny katalogu nie został zmodyfikowany, zachowano również zasadę jego działania. Tak duża ingerencja w system wymagałaby współpracy z dostawcą oprogramowania. Lokalnie zmienione zostały treści poleceń dla użytkownika, podpowiedzi, pliki pomocy, opisy przycisków (w obu wersjach językowych). Rozwój systemów informatycznych umożliwia obecnie włączenie do katalogu on-line aplikacji zewnętrznych. Ciekawym przykładem zastosowania aplikacji zewnętrznej w katalogu on-line Princeton University jest wirtualna mapa pokazująca użytkownikowi lokalizację znalezionej pozycji (rys. 9).

PRINCETON UNIVERSITY

search titles list add

Search Request: Keyword = economics
 Search Results: Displaying 1 of 100001 entries

Author/Artist: [Decker, Alicia Catharine](#)

Title: Africanizing democracies : 1980-
 Published/Created: New York, New York : Oxford Un
 Physical description: xiii, 100 pages : illustrations, maps
 Series: African world histories
 Contents: Introduction: Africanizing democ
 democracy, or something else?
 ISBN: 9780199915392
 0199915393

Location: Firestone Library (F)

Call number: JQ1879.A15 D385 2015

Item details: [Where to find it](#)

Request Option: [Request from Borrow Direct](#)

Google Books: [Includes brief details](#)

Status: c.1 Charged - Due on 10-07-14 --t

Princeton University | Library Locator - Mozilla Firefox
 library.princeton.edu/locator/index.php?loc-f&id=8276024

Item details Contact us Print this

Floor B

Nassau Street

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

H- HD7339
 HJ221- HM786.S
 HV25.C
 HV25.B
 HM786.T-
 HC468-
 HC461-
 HC467-
 HC56-
 E909-
 E203.M-
 E203.M-
 B-11A
 B-11A
 B-11A

Bibliographers' Offices
 KZ
 PD-PF
 PG1-
 PG665-
 PG6576-
 PO-
 DS119-
 DS436.M-
 DS436.N-
 DX
 F2122
 F2122
 F3799-
 B-11A
 B-11A
 B-11A

23 May 2014

Rys. 9. Przykład mapki lokalizującej książkę na półce w bibliotece zaczerpnięty z katalogu Princeton University.

Źródło: *Katalog Princeton University Library* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w: http://catalog.princeton.edu/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?v1=1&ti=1.1&=&=&PID=aeqZwvand-gaLJ2cdwZqSLdDfc_W&SEQ=20150508051252&SID=1.

Po kliknięciu w link „Where to find it” wyświetla się plan biblioteki wraz z wytyczoną trasą wiodącą wprost do półki, na której znajduje się dana pozycja.

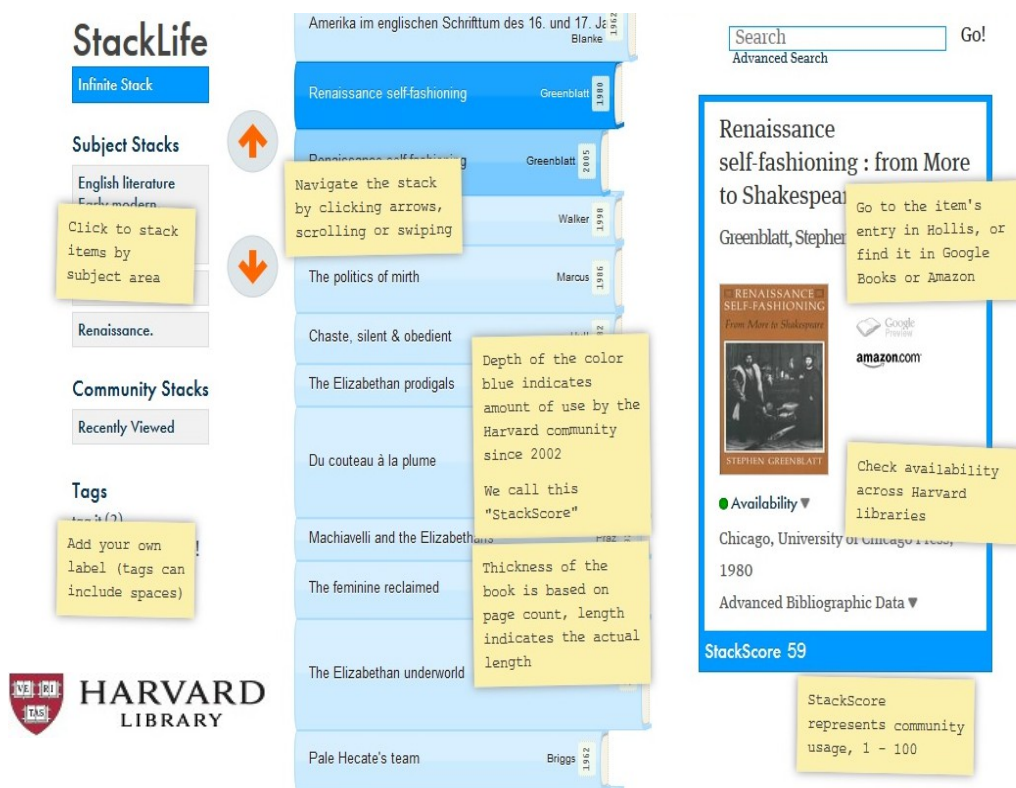
Innym przykładem, który w znaczący sposób może podnieść jakość prezentowania danych użytkownikom, są „wirtualne półki”. Nie jest to nic innego jak katalog topograficzny zbiorów. Poniżej przedstawiono rozwiązanie zastosowane w Stanford University Libraries, gdzie zbiory w wolnym dostępie są ułożone według Klasyfikacji Biblioteki Kongresu (rys. 10). Użytkownik po wybraniu opcji „Show full page” uzyska wirtualny katalog topograficzny zbiorów. Wielu czytelników często nie zna danych bibliograficznych poszukiwanego dokumentu, zwykle jednak pamięta kolor i wygląd okładki. Wyświetlenie na jednym ekranie dziesięciu okładek pomoże porównać ze sobą książki i odnaleźć tą właściwą.

Rys. 10. Przykład katalogu topograficznego zbiorów z katalogu Stanford University Libraries.
Źródło: *Katalog Stanford University Libraries* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w:
<http://searchworks.stanford.edu/view/5173685>.

Ostatni przykład katalogu topograficznego zbiorów (rys. 11) pochodzi z Harvard Library. StackLife umożliwia zdalne przeglądanie wszystkich dokumentów (w tym także elektronicznych) z 73 bibliotek Harvard University. StackLife dostarcza także informacji o liczbie wypożyczeń danej pozycji (jest to zobrazowane kolorem grzbietu — im ciemniejszy, tym książka była częściej używana), grubość grzbietu odpowiada liczbie stron fizycznego egzemplarza. Jednocześnie projekt daje czytelnikom dostęp do funkcji, do których są przyzwyczajeni, korzystając z obecnej wersji katalogu on-line: zamawianie i rezerwowanie, wyszukiwanie zaawansowane, pełne dane bibliograficzne.

Rys. 11. Przykład testowej wersji katalogu topograficznego przygotowanego na Harvard University.
Źródło: *Katalog Harvard Library* [on-line], [dostęp 8.05.2015]. Dostępny w:
<http://stacklife.harvard.edu/explainer.php>.

Podsumowanie

Idealnym więc stanem realizacji potrzeby informacyjnej użytkownika, do którego powinni dążyć bibliotekarze i architekci informacji, jest dostarczanie żądanej informacji w najodpowiedniejszym dla niego czasie, tzn. natychmiast⁷. O skutecznym działaniu katalogu świadczy także jakość uzyskanej przez użytkownika informacji. Katalogujemy i zarządzamy naszymi katalogami tak, aby stanowiły logiczną całość, żeby były przyjazne dla naszych użytkowników i chętnie przez nich wykorzystywane. Proces doskonalenia narzędzi informatycznych nie ma końca, bo... zawsze można coś zrobić lepiej.

Bibliografia:

1. COLBORNE, G. *Prostota i użyteczność: projektowanie rozwiązań internetowych, mobilnych i interaktywnych*. Gliwice: Wydaw. Helion, 2011. ISBN 978-83-246-3135-3.
2. Deklaracja międzynarodowych zasad katalogowania. W: *IFLA* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-pl.pdf.

⁷ SKÓRKA, S., dz. cyt.

3. JANICKI, W. Jakość bazy. *Automatyka* [on-line]. 2005, t. 9, z. 3 [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://journals.bg.agh.edu.pl/AUTOMATYKA/2005-03/Auto50.pdf>.
4. MAŁACZEK, M. Projektowanie i budowa witryn internetowych z wykorzystaniem zasad użyteczności sieci. W: *e-Informatyka.pl* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: http://www.e-informatyka.pl/wiki/Projektowanie_i_budowa_witryn_internetowych_z_wykorzystaniem_zasad_u%C5%BCyteczno%C5%9Bci_sieci.
5. *Nielsen Norman Group* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://www.nngroup.com/>.
6. SKÓRKA, S. Najpierw użytkownik, potem technologia — czyli zadania architekta informacji w bibliotece. W: *E-Lis* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://eprints.rclis.org/14230/1/skorka-n.pdf>.
7. *StackLife* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://stacklife.harvard.edu/explainer.php>.
8. *Ushuaia.pl* [on-line], [dostęp 16.07.2014]. Dostępny w: <http://www.ushuaia.pl/transliterate/>.